

УДК: [378. 007.2]

А.В. КОЧУБЕЙ

ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНЕ МЕТОДИЧНЕ ЯВИЩЕ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

***Резюме.** У статті розглянуто проблему інтеграції у навчальному процесі технічного ВНЗ. Проаналізовано і запропоновано методичку проведення різних видів інтегрованих занять.*

***Ключові слова:** інтеграція, інтегровані заняття, інтегровані курси, інтегрування навчальних дисциплін, інтегрований підхід до навчання.*

Постановка проблеми. Одним із актуальних шляхів підвищення ефективності навчання у ВНЗ в сучасній дидактиці вважають інтегрування навчальних дисциплін. Я. Коменський зазначав: «Усіма можливими засобами потрібно пробуджувати у вихованців палке прагнення до знань». Ефективність інтегрованого навчання активно досліджують і визначили, що таке навчання має позитивні та негативні сторони:

Позитивні сторони інтегрованого навчання у ВНЗ:

✓ значно посилюється пізнавальний інтерес студентів, здійснюється всебічний розвиток особистості, яка прагне нешаблонно вирішувати проблеми;

✓ різноманітні види діяльності дозволяють зняти напругу, і навіть найслабшим студентам взяти активну участь у занятті, отримавши посильну роль – робити відеозйомку виступу, скомпонувати слайди тощо;

✓ з'являється можливість продемонструвати студентам проблему у всіх її виявах, що сприяє емоційному розвитку студентів, формує їх творче мислення, уяву;

✓ студенти набувають системних знань, а це, безумовно, допомагає продемонструвати об'єкт із різних боків, розкрити взаємозв'язок явищ, інтенсивно формувати вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати. Це важливо для формування світоглядних, людинознавчих, екологічних, комунікативних умінь і понять. Бачимо «золоте правило дидактики» в дії.

Негативні сторони інтегрованого навчання у ВНЗ:

✓ введення нових інтегрованих курсів ускладнює сприймання матеріалу студентами;

✓ викладачі зазвичай не мають чіткої системи методичних рекомендацій щодо інтегрованого навчання;

✓ відсутність спеціальної підготовки викладачів.

Дослідники пропонують як вирішення проблеми – інтегровані заняття, які об'єднують блоки знань із різних навчальних дисциплін, які за навчальним планом викладають як окремі дисципліни; інтегровані курси, які проводять за спеціальними програмами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значною мірою проблема інтеграції знань студентів пов'язана зі створенням інноваційних технологій, які слід опанувати майбутнім фахівці. Цим і зумовлена актуальність та доцільність нашого дослідження. У вітчизняній педагогічній науці активно розвиваються інтегративні процеси. «Увага дослідників інтеграційних процесів спрямована на процес пізнання, який відбувається із застосуванням моделей цілісних педагогічних об'єктів, таких, як модель навчальної діяльності, що включає розпізнавання, оцінку, перетворення» [4. 196].

Нами проаналізовано літературні джерела з задекларованої проблеми і встановлено, що досліджено лише деякі аспекти інтегративного підходу до навчання студентів. Це праці, у яких проаналізовано інтеграційні процеси в освіті (О.Сергеєв, С.Гончаренко, Ю.Мальований); інтеграція природничо-наукових знань (В.Разумовський, Н.Буринська, О.Ярошенко, Ю.Дік); внутрішньо-предметна інтеграція (М.Гадецький та ін.). Підтримуємо

погляди на інтеграцію Р.Гуревича, який зазначав, що інтеграція навчальних дисциплін повинна будуватися на своїх принципах. Основними елементами дидактичної інтеграції є базис, завдання, знаряддя. Кооперуюча дисципліна є базисом, вихідна проблема, що формується в межах базової дисципліни – знаряддям, теоретичний і технічний інструментарій базової дисципліни – знаряддям. Дослідник виокремив *3 рівні дидактичної інтеграції: асиміляція* інструментарію базової науки з тією, що бере участь у інтеграції; *синтез наук* (частковий або повний), що взаємодіють на основі однієї з них; *рівень цілісності*, який завершується формуванням нової навчальної дисципліни, яка має інтегративний характер і власний предмет вивчення [1].

Мета статті – проаналізувати інтегровані заняття як ефективне методичне явище в процесі підготовки студентів технічного ВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження. За термінологічним словником із інноваційних педагогічних технологій, інтеграція – процес і результат взаємодії елементів, що супроводжується відновленням, установленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між ними на основі достатньої підстави, в результаті чого формується інтегрований об'єкт (система) з якісно новими властивостями, в структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів.

Інтеграція не нове явище у освіті. К. Ушинському інтеграцією письма та читання вдалося створити аналітико-синтетичний метод навчання грамоти. У 60-х роках ХХ ст. В. Сухомлинський проводив «Уроки мислення в природі». Це вважають одним із найвдаліших прикладів інтеграції різних видів діяльності, об'єднаних однією метою. Сьогодні ідея інтеграції змісту навчання приваблює вчених і педагогів у нашій країні й за кордоном. Діють інтегровані програми з етики, народознавства, екології на рівні школи та ВНЗ. Наприклад, у Національному університеті водного господарства і природокористування (м. Рівне) проводимо інтегроване заняття-діловий практикум «Корпоративні конфлікти та методи їх подолання» для магістрів 5 курсу, ставлячи за мету розширити знання з теми «Комунікація», ознайомити з поняттям «дискусія» та методами її ведення; навчати практичному використанню отриманих знань; розвивати вміння аргументовано доводити власну думку та підбирати аргументи для визначеної позиції. Для досягнення мети використовуємо сучасне обладнання: мультимедійний проектор, фліпчарт, ватман, маркери, матеріал для критерійного покеру. Або заняття з риторики для студентів 1-го курсу «Публічне мовлення як мистецтво переконання». Мета заняття – формування вмінь і навичок правильного й переконливого мовлення, аргументованого доведення та спростування тез. Заняття проводимо у формі ділової гри «Трудовий ярмарок». Під час гри студентів ділимо на 3 групи, вони «проходять співбесіду» для «влаштування» на роботу до 3 підприємств. Допомагають проводити заняття 6 магістрів напрямку «Облік і аудит», які виконують ролі директорів і головних бухгалтерів підприємств. Домашнім завданням є рецензія за матеріалами співбесіди. Такі заняття об'єднують у блоки знання з різних предметів, тобто це заняття з елементами інтеграції, на відміну від тих, що побудовані за програмою інтегрованих курсів.

Варто розрізняти особливості занять із інтегрованих курсів і занять із елементами інтеграції змісту 2-х або більше предметів, що за навчальним планом викладають як окремі. Мета таких занять – створити передумови для різнобічного розгляду об'єкта, поняття, явища, формування системного мислення, уяви, емоційного ставлення до пізнання.

Підтримуємо погляди на інтеграцію наукового знання, запропоновані Р. Гуревичем. Зокрема, він виділив *3 рівні дидактичної інтеграції*: перший – *асиміляція* інструментарію базової науки з тією, що бере участь в інтеграції, кожна з них має при цьому свій науковий суверенітет у навчальному процесі і набуває втілення в понятті міжпредметних зв'язків; другий – *синтез наук*, що взаємодіють на основі однієї з них, який може бути як частковим, так і повним; третій – *рівень цілісності*, який завершується формуванням нової навчальної

дисципліни, яка має інтегративний характер і власний предмет вивчення [1].

Тепер за допомогою інтегрованих занять формуємо в студентів якісно нові знання, які характеризуються вищим рівнем осмислення, динамічністю застосування в нових ситуаціях, підвищенням їх дієвості й системності. Позитивним є те, що пізнавальна діяльність студентів активізується під час підготовки до занять із елементами інтеграції. Інтегровані заняття встановлюють зв'язки між різними навчальними дисциплінами (нарисна геометрія і мистецтво, конфліктологія і риторика, математика і народознавство та ін.), вносять новизну в традиційну систему навчання. Безсумнівно, інтегровані заняття сприяють тому, що навчальний процес стає цікавим, адже студенти цілісно сприймають світ.

Класична структура організації таких занять збагачується активними формами роботи. Наприклад, під час практичних занять із дисципліни «Риторика» зі студентами на пряму підготовки «Правознавство» застосовуємо ділові ігри, створюємо проблемні ситуації, готуємо виступи-презентації захисних і звинувачувальних промов. Як одне із завдань пропонуємо письмово проаналізувати власну поведінку і поведінку своїх однокурсників під час виступів, дискусій на заняттях і сформулювати актуальні для них рекомендації. Вважаємо, що такий методичний підхід дозволяє створити комплексну, едуковану систему навчання, сприяє цілісному засвоєнню студентами знань. Інтегроване навчання передбачає створення на кожному занятті оновленої навчальної інформації відповідно до новітніх педагогічних технологій.

Структура інтегрованих занять може бути різною, залежно від специфіки матеріалу, що інтегрується. Наведемо фрагмент інтегрованого семінару-дискусії «Сфери розгортання конфліктів» із дисципліни «Конфліктологія» для магістрів 5 курсу (табл. 1).

Під час заняття досягаються різні цілі:

Фізичний розвиток: розвивати вміння невербально передавати предметно-практичні дії.

Соціально-моральний розвиток: навчати діяти відповідно до правил культури поведінки, виховувати товарищів, комунікабельність, корпоративну культуру.

Пізнавальний розвиток: формувати уявлення про соціальні, сімейні, етнонаціональні, економічні конфлікти та конфлікти культур і духовних цінностей тощо, розвивати увагу, творчу уяву (естетичну інтуїцію).

Мовленнєвий розвиток: поповнювати активний словниковий запас новими термінами та поняттями, закріпити вміння вести дискусію, бесіду, виступати перед аудиторією, спонукати (власним прикладом теж) студентів спілкуватися літературною українською мовою.

Художньо-естетичний розвиток: розвивати здатність виявляти естетичне ставлення до життя (дотримуватися дрескоду в ВНЗ, цитувати класиків, вдало поєднувати форму і зміст та ін.).

Креативний розвиток: спонукати до прояву фантазії, вияву оригінальності (відійти від шаблону), розвивати схильність до відкриттів, здатність самостійно і творчо вирішувати проблеми.

Таблиця 1

Методичні вказівки та орієнтовні змістові матеріали для проведення семінару-дискусії «Сфери розгортання конфліктів» із дисципліни «Конфліктологія»

№ з/п	Етап заняття	Змістові матеріали з елементами інтеграції	Наука, яку синтезуємо
1.	Вступ. <i>Арт-педагогічна ігротехніка</i>	1. Чи розуміємо ми інших, їх почуття, емоції, бажання? Наскільки ми конфліктні та чи достатньо знаємо ми себе? Розпочнемо заняття <i>вправою «Знайомство»</i> , адже будь-яка розмова розпочинається зі знайомства, вітання, розповіді про себе. Уявіть, що ви потрапили в райський сад. Ідучи по ньому, можна спостерігати розмаїття апельсинів, лимонів, слив і ін. Оберіть один із фруктів і дайте відповідь на запитання: «Який я фрукт?». Охарактеризуйте себе через метафору: Якби я був фруктом, то яким? Опишіть сорт, смак, стиглість, колір ... (кожен, асоціюючи себе з певним фруктом, описує себе в цій якості)	Психологія.

№ з/п	Етап заняття	Змістові матеріали з елементами інтеграції	Наука, яку синтезуємо
		2. <i>Вправа-тренінг для згладжування конфлікту. «Вітання».</i> Учасники стають у коло й по черзі вітають один одного, обов'язково підкреслюючи індивідуальність партнера, наприклад: «Я радий тебе бачити і хочу сказати, що ти чудово виглядаєш» або «Привіт! Ти як завжди енергійний і веселий» [3, 100].	
2.	Виступ студента «Сімейні конфлікти», після якого буде проведено дискусію. <i>Методика «Програвання сімейних ролей».</i>	1. <i>Гра в «сім'ю»</i> , у якій беруть участь «тато» і «мама», «діти», а потім відбувається «обмін ролями» (гра, в якій батьки і діти міняються місцями або подружжя між собою). 2. <i>Вправа «Коло компліментів»</i> Якщо хочеш навчитися робити приємності, спочатку сам навчись діставати задоволення (В.Хезлітт). Мета: розвиток комунікативних і емпатійних навичок, розвиток рівня довіри один до одного. Учасники стають у коло і, взявшись за руки, по колу говорять один одному якийсь комплімент [3, 112].	Психологія, риторика, українська мова
3.	Протягом усього заняття. <i>Цитати, вислови, афоризми.</i>	Конфлікти – це норма життя. Якщо вам здається, що у вашому житті немає конфліктів, перевірте, чи є у вас пульс ... (Ч.Ніксон). Найважче в суперечці – не стільки захищати свою точку зору, скільки мати про неї чітке уявлення (А.Моруа). «Заговори, щоб я тебе побачив» (Сократ). «Люди тільки тоді дають нам цікаві дані, коли ми їм суперечимо» (Б.Шоу). Конфлікт не можливо розв'язати, якщо на ньому хочуть нажитись (Дж. Фейворс). Ми відповідаємо не лише за те, що робимо, а й за те, чого не робимо (Ж. Мольєр). У сварці винен той, хто розумніший (В.І.Гьоте) Ви – або частина проблеми, або частина її вирішення (Е. Клівер) Можливо, конфлікт є батьком усіх речей, тобто рушійною силою змін, але конфлікт не повинен бути війною (Р.Дарендорф).	Філософія, література
4.	У кінці заняття.	<i>Тест «Чи конфліктна Ви особистість»</i> (автори Г. Ложкін, Н.Пов'якель).	Психологія
5.	Підсумок заняття	<i>Вправа «Остання зустріч».</i> Мета: удосконалити комунікативну культуру і стимулювання активності студентів. Уявіть собі, що заняття вже закінчилися і ви розстаєтесь. Але чи все ви встигли сказати один одному? Можливо, ви забули поділитися із групою своїми переживаннями? Або є людина, думку якої ви про себе хотіли б почути? Або ви хочете подякувати комусь? Зробіть це «тут і зараз» [3, 89].	Українська мова (за професійним спрямуванням), психологія
6.	Протягом усього заняття діє книжкова виставка «Увага: конфлікт!»	Студенти перед заняттям оформлюють <i>міні-виставку</i> : висловлювання відомих людей, бібліографічний покажчик, телефони та адреси психологічної і соціальної служб, які діють у НУВГП. Структура виставки: Конфлікт: хвороба чи закономірність? (сутність конфлікту). Конфлікт у житті людини (класифікація та види конфліктів). Від конфлікту до згоди (шляхи, методи, стратегії виходу із конфліктної ситуації). Як жити в мирі з людьми та світом? (поради психологів щодо спілкування з «важкими» людьми, управління емоціями, вміння слухати та говорити). Психологічний практикум (тести, тренінги, вправи) [2].	Бібліотекознавство

Інтегровані заняття сприяють узагальненню та закріпленню здобутих упродовж року знань, формують творчу уяву, образне мислення, пробуджують інтерес до просвітницької діяльності, виховують почуття прекрасного.

Висновки. Отже, інтегроване заняття – це нищення штампів, одноманітності, пошук нових шляхів вирішення проблеми. Я. Савченко відзначає: «Змістовні, цілеспрямовані інтегровані заняття вносять у звичайний плин навчання новизну, певною мірою знімають суворі кордони предметного викладання і допомагають емоційно, системно сприймати поняття, явища» [5].

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуревич Р.С. Інтеграція сучасної науки і деякі проблеми змісту освіти у вищій педагогічній школі / Р.С. Гуревич // Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку. – К., 1996. – Ч.2.
2. Конфлікти в бібліотеці: знайти і подолати. Електронний ресурс: <http://zounb.zp.ua/node/458>. – Назва з екрану.
3. Конфліктологія для управлінця / уряд. Л.Галіцина. – К.: Шк. світ, 2008. – 128с.
4. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова [та ін.]; за ред. З.Н. Курлянд. – К.: Знання, 2007. – 495с.
5. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів / О.Я. Савченко. – К.: Абрис, 1997. – С. 292.

А.В. КОЧУБЕЙ. ИНТЕГРАЦИЯ КАК ЭФЕКТИВНОЕ МЕТОДИЧЕСКОЕ ЯВЛЕНИЕ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКОГО ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Резюме. В статье рассмотрено проблему интеграции в учебном процессе технического ВУЗА. Проанализирована и предложена методика проведения разных видов интегрированных занятий.

Ключевые слова: интеграция, интегрированные занятия, интегрированные курсы, интегрирования учебных дисциплин, интегрированный подход к учебе.

A.V. KOCHUBEJ. EFFECTIVE INTEGRATION AS METHODOLOGICAL PHENOMENON DURING TRAINING STUDENTS TECHNICAL COLLEGES

The summary. In the article the problem of integration is considered in the educational process of technical INSTITUTION of higher learning. Methodology of realization of different types of the integrated employments is analyzed and offered.

Key words: integration, integrated employments, integrated courses, integrations of educational disciplines, integrated going near studies.

Одержано редакцією 17.01.2014 р.